

W podsumowaniu dr Christian Plezing podziękował wszystkim za przyjęcie zaproszenia oraz aktywne uczestnictwo w sesjach tematycznych. Wyraził swą wdzięczność tym bardziej że – jak podkreślił – coraz trudniej jest w Niemczech znaleźć referentów zajmujących się Pomorzem. Drugiego dnia seminarium uczczono minutą ciszy zmarłego 18 kwietnia Hansa Koschnicka – burmistrza Bremy, inicjatora współpracy i umowy partnerskiej z Gdańskiem. Organizatorzy zwrócili uwagę także na fakt, iż spotkanie mające miejsce w przededniu dwudziestej piątej rocznicy podpisania traktatu o dobrym sąsiedztwie pomiędzy Polską i Niemcami, stanowi jedno z podsumowań tego etapu współpracy, choć w kontekście procesów społeczno-politycznych zachodzących w Polsce, Niemczech i w Europie, przyszłość napawa zaniepokojeniem.

Krzysztof Wirkus

UNIA EUROPEJSKA W OBLICZU STRATEGICZNYCH WYZWAŃ

QUO VADIS, EUROPO? O PRZYSZŁOŚCI UE Z RÓŻNYCH PERSPEKTYW

Konferencja naukowa pt. „Unia Europejska w obliczu strategicznych wyzwań. Quo vadis, Europo? O przyszłości UE z różnych perspektyw” odbyła się w dniach 20-21 października 2016 r. w siedzibie Instytutu Zachodniego w Poznaniu. Została ona zorganizowana przez Katedrę Europeistyki Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu we współpracy z Wydziałem Nauk Politycznych i Dziennikarstwa Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, Instytutem Zachodnim oraz Polskim Stowarzyszeniem Badań Wspólnoty Europejskiej (PECSA). Patronat Honorowy nad spotkaniem objęli: JM Rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu – prof. dr. hab. Maciej Żukowski, Marszałek Województwa Wielkopolskiego – Marek Woźniak oraz Poseł do Parlamentu Europejskiego – dr Krystyna Łybacka. Obrady wpiły się w program obchodów 90-lecia Uniwersytetu Ekonomicznego w Poznaniu oraz 20-lecia istnienia Katedry Europeistyki. Celem konferencji była próba odpowiedzi na pytanie o przyszłość Unii Europejskiej i jej funkcjonowanie w obliczu współczesnych problemów. Obecnie, kiedy zmagamy się m.in. z kryzysem migracyjnym, perspektywą opuszczenia Wspólnoty przez Wielką Brytanię, koniecznością utrzymania konkurencyjności w gospodarce światowej oraz z negocjacjami nad umowami handlowymi, wielu odnosi wrażenie, że UE nie jest w stanie poradzić sobie ze swoimi problemami. Powyższe kwestie były podnoszone podczas wygłaszanych prezentacji, co dowodzi faktu, że stoimy w obliczu wielkiego wyzwania, wymagającego szerokiej i poważnej refleksji nad przyszłością.

Po uroczystym otwarciu konferencji rozpoczęła się sesja plenarna, moderowana przez dra Michała Nowosielskiego. Jako pierwszy głos zabrał prof. Bogdan Koszel, który wygłosił referat *Niemiecko-francuskie przywództwo w Unii Europejskiej w XXI w. Problemy i wyzwania*. Prelegent wskazał na sukces, jakim okazało się współdziałanie obu państw, mimo ujawniających się rozbieżności. Odmiennie stanowisko Niemcy i Francja prezentowały w takich kwestiach, jak: rozszerzenie UE o kraje Europy Wschodniej, sposoby rozwiązania kryzysu w strefie euro, czy polityka energetyczna. Sojusz francusko-niemiecki zmierzał do odcięcia się od amerykańskiej interwencji w Iraku, wspólnie pracowano przeciwko Brexitowi, a także w sprawie uchodźców, choć Francuzi zgłaszali zastrzeżenia wobec zachowania Niemiec.

B. Koszel wskazał na przewagę kanclerz RFN w tandemie Hollande-Merkel. Wyraził również zainteresowanie przebiegiem przyszłej współpracy w kontekście zbliżających się wyborów w obu krajach.

Dr Magdalena Sapała-Maenhout zaprezentowała referat *Reforma budżetu UE - jak wykorzystać okazję do zmian?* W pierwszej części prezentacji zostały wskazane czynniki przemaszające za tym, że taka okazja istnieje. Pojawiają się propozycje zmian po stronie dochodowej, toczy się dyskusja nad budżetem dla strefy euro i jego rolą, a na horyzoncie rysuje się perspektywa naruszenia jego dotychczasowej równowagi związana z Brexitem, jak również szansa na usprawnienie rozmów nad zmianami, które Wielka Brytania hamowała. W odpowiedzi na pytanie, co powinno zostać zmodyfikowane, referentka wskazała na przestarzałe priorytety i konieczność innego wydatkowania środków (walka z bezrobociem, ochrona zdrowia) oraz na system decyzyjny. M. Sapała-Maenhout podkreśliła także, że zauważalna jest poprawa w objaśnianiu obywatelom Unii kwestii budżetowych, ale nadal wymaga to polepszenia.

Sesję plenarną zamknęło wystąpienie prof. Zbigniewa Czachóra pt. *Przyszłość Unii Europejskiej. Między nadzieją a eurosceptycyzmem i radykalizmem*. Prelegent prowadził rozważania nad obecnym kryzysem w UE i zastanawiał się, czy ma on charakter majoryzujący. Wskazał na kilka jego odmian, jak choćby kryzys zaufania, kryzys finansowy, czy ten związany z wynikiem referendum brytyjskiego. UE, będąca projektem oświeceniowym i emocjonalnym, funkcjonuje dziś w warunkach, w których większą rolę zdają się odgrywać emocje niż rozum. Postawił również pytanie, czy kryzys pozytywnie wpłynie na konsolidację współpracy, czy raczej nią zachwieje.

W kolejnych częściach konferencji odbyło się dziewięć sesji tematycznych, a obrady zakończył panel dyskusyjny nt. *Edukacji, badań i rozwoju w przestrzeni europejskiej*. W konferencji wzięło udział 70 osób – przedstawiciele ośrodków akademickich zajmujących się problematyką integracji europejskiej, instytucji unijnych oraz organizacji pozarządowych. Wygłoszono ponad 30 referatów analizujących przyczyny i potencjalne skutki współczesnych problemów Europy. W niniejszym sprawozdaniu omówione zostaną wybrane wystąpienia zaprezentowane podczas sesji tematycznych.

Pierwsza sesja, moderowana przez prof. Ewę Małuszyńską, dotyczyła wyzwań strefy euro. Rozpoczęła ją prof. Elżbieta Kawecka-Wyrzykowska referatem *Trade specialisation and Economic and Monetary Union: implication for Poland*. Prelegentka podkreśliła znaczenie synchronizacji cyklu koniunkturalnego jako czynnika decydującego o dopasowaniu państwa do unii walutowej. Kolejnym ważnym wnioskiem było wskazanie, że tylko wzrost handlu wewnątrzgałęziowego między krajami zjednoczonymi w unii walutowej gwarantuje redukcję ryzyka związanego z szokami asymetrycznymi. E. Kawecka-Wyrzykowska przedstawiła wskaźniki owego handlu dla Polski. Od początku utworzenia strefy euro, handel Polski z tymi krajami wzrastał szybciej niż z krajami spoza strefy. Korelacja cyklu koniunkturalnego Polski ze strefą jest obecnie na tyle wysoka, by nie stanowić przeszkody dla przyjęcia przez nasz kraj waluty euro. Należy jednak wziąć pod uwagę, iż jest to przede wszystkim decyzja polityczna.

Wystąpienie dr Aleksandry Borowicz oraz dra Macieja Krzemińskiego pt. *Waluta euro w państwach Europy środkowej i wschodniej* odnosiło się do doświadczeń państw, które wraz z Polską przystąpiły do UE i wprowadziły już wspólną walutę. Były to: Litwa, Łotwa, Estonia, Słowacja i Słowenia – kraje małe, po okresie transformacji, które ze względów historycznych dużą część handlu kierowały do Europy Wschodniej. Prelegenci przeprowadzili analizę porównawczą, w której duży nacisk położyli na zależność między polityką monetarną i fiskalną w badanych gospodarkach. Krytycznej analizie poddano odmienne modele akcesji, a także wskazano na dobre i złe praktyki wraz z rekomendacjami dla Polski.

Dr hab. Małgorzata Janicka w prezentacji pt. *Mechanizmy działania strefy euro a uwarunkowania wybuchu kryzysu finansowego* postawiła hipotezę, iż brak zmian owych mechanizmów przyczyni się do wygenerowania kolejnego kryzysu w strefie. Wśród kryzysogennych uwarunkowań jej funkcjonowania wymieniła następujące czynniki: pozbawienie państw narzędzi polityki gospodarczej, zaprzestanie pełnienia przez banki centralne roli pożyczkodawcy ostatniej instancji oraz brak nadzoru nad rynkiem finansowym na poziomie ponadnarodowym. Nadto należy zwrócić także uwagę na fakt, iż lata coraz głębszej integracji nie spowodowały wykształcenia się europejskiej tożsamości i solidarności, a kraje strefy euro zmagają się z problemem identyfikacji swojego miejsca w zjednoczonej Europie.

Podczas sesji *Wybrane uwarunkowania funkcjonowania UE* dr hab. Bartosz Michalski podjął temat konkurencyjności polskiego eksportu surowco- oraz pracochłonnego w warunkach członkostwa w UE, koncentrując się na ewolucji jego zaawansowania technologicznego. Prelegent zwrócił uwagę na konieczność działań restrukturyzacyjnych w niektórych sektorach ze względu na niską trwałość ich przewag konkurencyjnych. Analizą objęto strumienie handlowe w ujęciu ich czynnikochłonności, strukturę salda bilansu handlowego oraz kierunek zmian ujawnionych przewag komparatywnych, penetracji importowej oraz ujawnionej przewagi w handlu. Podczas dyskusji zwrócono uwagę, że podjęta problematyka wpisuje się również w kontekst bezpieczeństwa ekonomicznego Polski związanego z utrwaleniem luki rozwojowej.

Kolejny panel dotyczył wyzwań związanych z wewnętrznym i zewnętrznym bezpieczeństwem UE. Głównym tematem tej części był szeroko dyskutowany obecny kryzys migracyjny. Podczas wystąpienia pt. *In search of a new migration and asylum policy in times of the EU migrant and refugee crises of 2014+* dr Marta Pachocka zwróciła uwagę na fakt, iż kryzys, którego źródeł należy szukać w tzw. Arabskiej Wiosnie, dotyka państw UE w nierównym stopniu. Można wyróżnić Grecję czy Włochy jako kraje pierwszego kontaktu, kraje tranzytowe oraz kraje, które nie zostały dotknięte kryzysem. M. Pachocka podkreśliła również, że przyjęta w 2015 r. agenda migracyjna jest implementowana w zbyt małym stopniu lub w niektórych państwach nie jest implementowana w ogóle.

Prof. UAM dr hab. Anna Potyrała przedstawiła wnioski, które umieściła w artykule pt. *Kryzys migracyjny – wyzwanie czy zagrożenie dla Unii Europejskiej?* Kryzys pierwotnie miał charakter uchodźczy. Był efektem konfliktów wewnętrznych oraz międzynarodowych. Między innymi z uwagi na fakt, iż UE oparta jest na prawach człowieka, państwa członkowskie powinny udzielić pomocy osobom uciekającym przez wojny. Jednakże charakter kryzysu zmienił się w 2014 r. Poza uchodźcami granice UE w coraz większym stopniu przekraczali migranci ekonomiczni. Od początku 2015 r. nie tylko na szczyblach unijnych, ale również wśród obywateli ścierają się dwa stanowiska, z których jedno – konieczność ograniczenia napływu cudzoziemców – wybrzmiewa szczególnie głośno. Kryzys migracyjny, początkowo rozpatrywany w kategoriach wyzwania, coraz częściej widziany jest jako zagrożenie kulturowe oraz polityczno-militarne, poprzez np. wzrost przestępczości i ryzyko zamachów terrorystycznych. Problem wywołał również dyskusję na temat pojęcia solidarności, która według państw tworzących „koalicję niechętnych” nie powinna być rozumiana jako przyjmowanie migrantów, ale jako zabezpieczenie granic zewnętrznych.

Bilans polityki dotyczącej uchodźców w Niemczech: sukcesy i niepowodzenia przedstawiony przez dr Martę Balcerek-Kosiarz w dużej mierze odnosił się do tzw. pakietu azylowego, mającego na celu uproszczenie procedury azylowej. Wnioski z przeprowadzonej analizy wskazują, że udało się przyspieszyć działania w zakresie polityki azylowej, jednakże nadal pozostaje wiele problemów, których zapisy ustawy nie rozwiązały. Obok nadmiernego obciąż-

zenia budżetowego gmin pojawiają się trudności z finansowaniem zabezpieczeń społecznych. Okazało się również, iż przepływ ludności jest zdecydowanie większy, niż przewidywano.

Wystąpienie dr Anny Moraczewskiej *Hybrydowość granic Unii Europejskiej w środowisku międzynarodowym* rozpoczęło się od podkreślenia fundamentalnego znaczenia granic, jako gwarancji bezpieczeństwa i suwerenności oraz przenikania się tego, co wewnątrz z tym, co na zewnątrz. Wskazano na różne rodzaje granic: granice państw członkowskich, granice UE, jak również granice strefy Schengen. W dalszej części prelegentka prowadziła rozważania nad tym, czy forma granic UE stanowi dla niej zagrożenie, czy też ma charakter adaptacyjny. Podkreśliła przy tym, iż Unia sama w sobie jest hybrydą; dotyczy to choćby takich kwestii, jak suwerenność państw i ponadnarodowość lub podział kompetencji między poziom unijny a narodowy.

Panel zakończył się długą dyskusją na temat kryzysu migracyjnego. Zastanawiano się nad pojęciem solidarności, systemem kwotowym oraz nad rozwiązaniem alternatywnym dla relokacji. Konkluzją było podkreślenie zobowiązań wynikających z członkostwa w UE oraz solidarności i konieczności zrozumienia, że problem jest problemem całej Wspólnoty, nie tylko państw mających bezpośredni kontakt z migrantami.

Kontynuacją dyskusji na temat kryzysu migracyjnego były rozważania podjęte podczas sesji *Tendencje i przemiany w Unii Europejskiej*. Prelegenci podkreślali znaczenie struktury wiekowej społeczeństw w UE dla dalszego funkcjonowania gospodarki europejskiej. Mgr Hanna Kelm w referacie pt. *Badanie efektywności instrumentów polityki prorodzinnej w krajach UE* zwróciła uwagę na konieczność wspierania rodzin przez państwa członkowskie, stawiając za cel prowadzonych badań identyfikację tych instrumentów polityki prorodzinnej w krajach UE, które okazały się być najbardziej efektywne. Podczas dyskusji powoływano się na prognozy *Eurostatu*, zgodnie z którymi struktura wiekowa społeczeństw w UE do 2060 r. zmieni się diametralnie – odsetek osób powyżej 65. roku życia wzrośnie do ponad 30%, przy jednoczesnym spadku udziału dzieci oraz osób w wieku produkcyjnym.

Uczestnicy sesji nt. polityki gospodarczej i fiskalnej UE moderowanej przez dr Idę Musiałkowską dyskutowali o prawnych aspektach funkcjonowania rynku finansowego UE (dr hab. Tomasz Nieborak), o przyczynach i skutkach gospodarczych decyzji o wyjściu z UE Wielkiej Brytanii (dr Agnieszka Kłós), a także o fiskalnych konsekwencjach zniesienia opłaty cukrowej (dr hab. Maciej Cieślukowski).

Prezentacja dr Joanny Skrzypczyńskiej pt. *Stosunki UE-Chiny na forum WTO* otworzyła sesję poświęconą miejscu UE w gospodarce globalnej. Głównym zagadnieniem były kwestie unijnej polityki antydumpingowej oraz nadanie Chinom statusu gospodarki wolnorynkowej. Z badań przeprowadzonych przez dr Skrzypczyńską wynika, iż znacząca liczba państw zgromadzonych w *WTO* przyznała Chinom ten status, jednakże dla żadnego z nich Państwo Środka nie jest ważnym partnerem handlowym. Przedstawiciele niektórych branż w Unii sprzeciwiają się temu, chcąc chronić się przed konkurencją chińskich towarów. Ważny jest również sprzeciw Stanów Zjednoczonych, zwłaszcza w kontekście negocjowanej umowy *TTIP (Transatlantic Trade and Investment Partnership)*. Prelegentka przedstawiła trzy możliwe scenariusze rozwiązania tego problemu: zachowanie *status quo* (co spowoduje protest Chin), nadanie statusu gospodarki wolnorynkowej (niechęć części państw członkowskich UE), znalezienie nowego instrumentu ochronnego dla rynku wspólnotowego.

W drugiej części dr Olga Śniadach wygłosiła referat pt. *Unijna polityka bezpieczeństwa żywności a wyzwania globalne*. Polityka UE w tym zakresie skupia się na: zapewnieniu, aby żywność była bezpieczna, zapewnieniu ochrony zdrowia oraz prawa do informacji. Prelegentka wyraźnie zaznaczyła różnicę między bezpieczną żywnością a bezpieczeństwem

żywnościowym, czyli stanem, w którym wszyscy mają dostęp do żywności. Unia podejmuje wiele działań, by jakość żywności na rynku europejskim była jak najlepsza: prowadzi promocję zrównoważonej konsumpcji, platformy wymiany dobrych praktyk oraz włącza do polityki kwestie środowiskowe. W toku dyskusji pojawiło się wiele pytań związanych z podpisaną już umową *CETA* (*Comprehensive Economic and Trade Agreement*), która wzbudzała wiele kontrowersji, szczególnie w zakresie bezpiecznej żywności.

W sesji *Ochrona klimatu i zrównoważony rozwój* gościem specjalnym był poseł do Parlamentu Europejskiego Andrzej Grzyb, który w swej parlamentarnej działalności zajmuje się ochroną środowiska naturalnego, zdrowia oraz bezpieczeństwem żywności. Podczas dyskusji podjęto tematykę rolnictwa w UE oraz działalności UE w zakresie zmian klimatu. Mgr Jakub Staniszewski przedstawił koncepcję zrównoważonej intensyfikacji rolnictwa w państwach UE. Problemem walki ze zmianami klimatycznymi zajęła się natomiast dr Monika Adamczak-Retecka, odnosząc się w tej kwestii do strategii *Europa 2020*. Poseł A. Grzyb skomentował sprawę rozwoju rolnictwa oraz zmian klimatycznych z punktu widzenia działalności PE, akcentując sprawę bezpieczeństwa żywności w kontekście szeroko diskutowanych umów handlowych UE ze Stanami Zjednoczonymi (*TTIP*) oraz Kanadą (*CETA*).

Konferencja zakończyła się panelem dyskusyjnym *Edukacja, badania i rozwój w przestrzeni europejskiej*. Najpierw rozważano, jakich metod używać w edukacji, jak uczyć o Europie, czy prowadzenie studiów europejskich ma nadal sens oraz jak powinna wyglądać współpraca uczelni z otoczeniem (przedsiębiorstwa, organizacje pozarządowe). Studia europejskie w Polsce były atrakcyjne ok. 2003 r. i kilka lat po akcesji do UE, potem nastąpiła tendencja spadkowa. Przyczyną tego procesu są wymagania stawiane przed absolwentami na rynku pracy. Sama wiedza o Europie/UE i jej historii jest niewystarczająca, dlatego należy podkreślać, iż kwestie europejskie sięgają wielu zagadnień i specjalności. Edukację o UE należy prowadzić w sposób interdyscyplinarny, który umożliwi studentom nabycie kompetencji oczekiwanych na rynku pracy. Jest to szczególnie ważne w tym trudnym momencie, gdy Unia zmaga się z wieloma odmianami kryzysu. Otwieranie się na uczestnictwo w procesie integracyjnym powinno mieć charakter długotrwały. Uznano konieczność współpracy uczelni z przedsiębiorstwami, jednakże zwrócono uwagę na konieczność znalezienia właściwej metody na pogodzenie różnych celów przedstawicieli życia akademickiego i świata biznesu. Bardziej premiować należy również współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, gdzie nadal pozostaje wiele do zrobienia.

Judyta Cabańska, Justyna Sikorska

